

Житник О.М.

Національна академія
державного управління при Президентові України

ДИВЕРГЕНЦІЯ МОНОПОЛІЇ НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена визначенню та науковому обґрунтуванню пріоритетних напрямів удосконалення знань та методології мислення щодо впливу глобальних тенденцій на сферу національної безпеки й оборони України, які можна використовувати під час підготовки фахівців у галузі знань «Державне управління». Аналізуються сучасні виклики державному управлінню у сфері воєнної безпеки України. Пропонуються шляхи модернізації та оптимізації державного управління, зокрема в частині, що стосується підготовки корпусу державних службовців, які будуть реалізовувати Стратегію національної безпеки України. Згруповано з наукової точки зору власний погляд на еволюцію феномена приватних військових компаній. Систематизується та обґрунтовується зміст таких основних компонентів знань у сфері національної безпеки, як держава, державне управління у сфері національної безпеки, парамілітарні об'єднання, приватні військові компанії. Пропонується посилення відповідних компонентів знаннями про формування та діяльність приватних військових компаній, зокрема у сфері нормативно-правового регулювання в Україні.

Ключові слова: держава, державне управління у сфері національної безпеки, реформа сектору безпеки й оборони, приватні військові компанії, парамілітарні об'єднання.

Постановка проблеми. В умовах стрімкого перебігу сучасних глобальних трансформацій у світі та на європейському континенті, зокрема світової фінансової кризи 2008 року, кризи національних державно-управлінських інституцій і як головне кризи військової думки у військовій сфері, очевидним є вплив на систему державного управління.

Історичні політичні рішення новоствореної державності України протягом останніх 28 років, яка після закінчення Холодної війни та динамічного згорання двополярного світу еквілібривала на геополітичній арені між «безпекою для себе – через безпеку для всіх», «багатовекторністю з позаблоковим статусом» та «поглибленням співпраці з Організацією Північноатлантичного договору», виявилися помилковими, не беручи до уваги численні аспекти геополітичних, гео економічних та соціальних, а головне ментальних аспектів, які останніми роками зазнали значних змін, до того ж не на її користь.

Підходи влади до прийняття політичних рішень нічим не змінилися, тому, залишившись у парадигмі «довоєнних реалій» та перманентному

перехідному стані від пруської до англо-саксонської моделі управління у воєнній сфері, мислячи категоріями та схемами, готуючись до «колишніх війн», не було оцінено розміру вакууму архітектури безпеки, який розмив абстрактний зв'язок між суспільством та воєнною організацією – держава поступово перестала виконувати притаманні їй функції, а саме забезпечувати воєнну безпеку.

Державно-управлінський аутизм на всіх рівнях залишився незмінним, тому з форсованими темпами глобальних викликів у світі, якщо не приймати певні політичні рішення, чекати апофеозу феномена «держава» як устрою залишилося недовго. Ситуація, у якій опинилася Україна внаслідок порушення Російською Федерацією норм міжнародного права та анексії нею частини території України, унаочнила глибину кризи державності, в якій опинився сектор національної безпеки й оборони України. Наслідком слабкості цього важливого складника державного устрою стала фактична неспроможність країни відповідати на нові виклики й загрози [1].

Конфлікт, що триває в Південно-Східній Україні, позначений у суспільній свідомості як

«війна», вийшов за межі політичного процесу. Не буде перебільшенням стверджувати, що Україна бореться не тільки з напівворогом [2] за свій державний суверенітет, але й за саме існування як національної держави [3].

Тенденції зростання нестабільності роблять більшість держав украї уразливими перед впливом нових викликів, піддаючи їх спокусі непрости́х державно-управлінських рішень [4], пов'язаних із замиканням усередину кризи. Тому з початком російської агресії, з якою Україна опинилася сам на сам, вона мала розраховувати лише на власні сили. Мілітаризація суспільства в українських умовах стала неминучою [5], що стало відповіддю на слабкість та розпад пострадянських державних інститутів, покликаних захищати життя та законні інтереси громадян, а також реакцією на зовнішню агресію [6], перетворивши ситуацію на мілітаризований хаос.

Виявом мілітарної самоорганізації в 2014 році стало формування не визначених у правовому полі структур: батальйонів територіальної оборони, добровольчих батальйонів, муніципальних дружин тощо. Інститут волонтерства та патріотично налаштований бізнес взяли на себе функції логістичного забезпечення нових мілітарних формувань, знявши це «навантаження» з держави.

Але на сучасному етапі в умовах політичної констеляції та протиріч на фоні стагнації, поглиблення економічної кризи, ставши на папері лише частиною державних силових структур, у дійсності парамілітарні об'єднання де-факто стали приватними військовими компаніями, заповнивши вакуум системи забезпечення воєнної безпеки, що під впливом глобальних тенденцій та чинників безпосередньо веде до непередбачуваності в системі сектору безпеки й оборони України та поступової втрати державою монополії на насильство.

Ця обставина визначає зв'язок загальної проблеми з найбільш важливими науковими та практичними завданнями досліджень сучасних глобальних тенденцій у військовій сфері. Адже затримка у зміні традиційних підходів до усвідомлення та навіть часткового розуміння забезпечення воєнної безпеки держави призведе до вкрай негативного стану справ у сфері національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Унаслідок масштабної та неконтрольованої приватизації політичного насилля недержавними акторами відбувається послаблення держави та втрата нею монополії на законне застосування сили.

Свідченням цього є стрімка зміна ролі та функцій держави як головного політичного інституту.

З цього приводу Ю. Полтораков відзначає, що право на застосування насилля присвоюють собі вже не держави чи їхні офіційні представники, а різноманітні неофіційні, неурядові угруповання, рухи та організації [7]. Потреба у більш системному обґрунтуванні змісту необхідних знань у сфері національної безпеки й оборони України, зокрема еквілібріуму держави між регулярними збройними формуваннями та парамілітарними об'єднаннями, має посилювати відповідні компоненти знаннями про еволюцію та діяльність приватних військових компаній.

Участь приватних військових компаній у війнах – явище не нове. Однак у недавніх збройних конфліктах протягом останніх п'ятнадцяти років їх число значно збільшилося, а характер їхньої діяльності змінився, отже, на думку В. Целуйко, можна впевнено говорити про тенденцію «приватизації» функції держави у воєнній сфері [8].

Національні та міжнародні експерти намагаються досліджувати та класифікувати різні типи приватних військових компаній, спектр надання їх послуг. Аналізуються інструменти та механізми, які могли б вплинути на діяльність їх функціонування, що дає змогу здійснити аналіз щодо легалізації, регламентування та контролю над останніми. Але національним дослідженням зазвичай притаманні або історичний контекст, де акценти розставлено тільки на періодичних спалахах парамілітарних об'єднань у певний історичний час, або основну увагу сфокусовано на окремих аспектах та суб'єктах процесу приватизації воєнної сфери, або цей контекст має статистичний характер.

Діяльності приватних військових компаній найбільше присвячено досліджень англійських науковців, зокрема можна виділити кілька авторів, політологів і військових, які вивчають різні аспекти цього процесу: від походження, еволюції та порівняння до майбутнього, зокрема це Ян Штьобер, Томас Єгер та Герхард Кюммель, Джоанна Елісон Вуд, Джеремі Р. Добос, Міхаель Д. Корнбургер, Сара Коттон, Домінік фон Вольф Меттерніх, Юджин Б. Смит та Карлос Ортіс.

У вітчизняній науці та журналістиці це питання потребує подальшого розвитку та дослідження. Серед найбільш вдалих спроб розробки цієї проблематики слід виділити роботу Д. Веденєєва [9]. До питання найбільш відомих та активних українських націоналістичних парамілітарних організацій 90-х років ХХ століття звертається у

своїй статті Е. Андрущенко [10]. Більш детально на основі аналізу міжнародного досвіду знайшла своє відображення класифікація приватних воєнних компаній та було визначено чинники й тенденції їх розвитку в статті українських дослідників В. Горовенка та В. Тютюнника [11].

Слід зауважити, що вітчизняній науці притаманні дослідження процесів «приватизації функцій держави у воєнній сфері», але втрачено науковий підхід до самого розуміння детермінанти та генези цього феномена. Як правило, робиться висновок, що згаданий амбівалентний феномен несе загрозу, але зазвичай взагалі не досліджується природа його виникнення та науковий підхід до того, що неприватний сектор бере на себе функції держави, а саме держава під впливом глобальних трансформацій їх втрачає, що саме знижує ефективність функціонування державних інституцій, зокрема системи забезпечення воєнної безпеки України.

Незважаючи на значну кількість робіт, в яких розглядаються актуальні питання ефективності державного управління національною безпекою, маємо констатувати, що ще бракує праць, в яких би розглядалися та були виділені методологічні проблеми сучасної України, в якій де-факто існують парамілітарні об'єднання, що створюють паралельну силовим відомствам кон'юнктуру.

Постановка завдання. На сучасному етапі еволюції феномена приватизації окремих функцій держави у воєнній сфері його не досить досліджено. Так, якщо деякі науковці й намагалися сформулювати та дослідити згадану проблему, то системно-політична криза в Україні в першій половині 2014 року нагадала про існування феномена приватних військових компаній та надала нові імпульси.

Сучасний феномен приватних військових компаній вже не вважається монополією держави, а натомість є всі підстави та аксіоматичні аргументи трактувати цей процес не як «приватизацію функцій держави у воєнній сфері», а як наслідок – «вимушеною втратою елементів державності», причиною якої є вплив глобальних тенденцій на соціально-політичну інституційну основу – державу.

Аналізуючи та узагальнюючи праці зазначених авторів та зміст інших джерел і публікацій, метою статті є дослідження феномена приватних військових об'єднань з позиції «ненавмисної» втрати державою «монополії над насильством».

В основу дослідження покладено необхідність у більш ґрунтовній систематизації та обґрунту-

ванні змісту таких основних компонентів знань у сфері національної безпеки, як відносини сектору безпеки й оборони України та приватного сектору, зокрема системного пошуку шляхів удосконалення державної політики з питань воєнної безпеки України в умовах глобальних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність історії людства складається в розумінні мотивації суб'єктів, які визначали процеси в минулому, їх ресурсної бази, логіки дій та пошуку взаємозв'язків. Майбутнє є тільки у тих, хто має розуміння взаємозв'язків у різноманітних сферах та здатний знайти рішення та поєднати різноманітні предмети та компетенції. На межах дисциплін працюють тільки люди, здатні синтезувати процеси, тому що, коли глибоко розуміється універсальність процесів – уникається універсальність помилок.

У минулому столітті спостерігалася зміна моделі політичної консолідації, яка коренями заглиблюється в передісторію. Частково ця фрагментація стала «природним» наслідком деколонізації. Але процес просунувся за її межі, що примусило деяких учених дійти висновку, що «глобалізація ринків йде рука під руку із сепаратизмом» [12]. Ідея полягає в тому, що в закритому світі держави володіють економічними перевагами перед малими, тому що політичні кордони визначають кордони ринків. Завдяки вільній торгівлі також відносно малочисельні культурні, лінгвістичні та етнічні групи можуть формувати невеликі, більш однорідні політичні юрисдикції, які виявляються економічно життєздатними, що на виході закінчується новими «парадами суверенітетів» [12].

Важливо відзначити, що згадана фрагментація супроводжувалася тим, що держави поступалися елементами влади міжнародним, регіональним та глобальним асоціаціям, як наприклад Європейській Союз, Організація Об'єднаних Націй, Всесвітня торгова організація тощо, а в деяких випадках відбувалася внутрішньонаціональна (регіональна) передача влади.

Н. Макіавеллі бачив у державі втілення вищої влади, необхідної для наведення порядку і зміцнення безпеки громадян, які самі по собі не здатні це зробити, і більше того вдаються до всіляких зловливих підступів один до одного. Держава, її влада необхідні для введення у прийнятне русло конфліктів як загального постійного стану людства [13].

Подібним чином розглядав державу Т. Гоббс, вбачаючи у ній основний засіб припинення «війни всіх проти всіх». Причиною появи держави він вважав усвідомлення постійної загрози загибелі,

яке змушує людей погодитися на абсолютну владу держави. Підпорядкування їй є безумовним. Вона не може бути усунена підданими [14], тобто світова арена являє собою анархію хаотичного зіткнення державних слоїв.

М. Вебер запропонував розуміти державу як інститут, що володіє монополією на застосування узаконеного насильства. Проте інші дослідники, зокрема Р. Карнейрота та Е. Геллнер, з якими теж в умовах сьогодення можна погодитися, висловлюють сумнів у тому, що така ознака є надійним критерієм державності [15].

Стрімкий розвиток та глобальний вплив світових фінансових корпорацій несуть у собі важко-модельовану та взагалі непрогнозовану перспективу впливу на класичні держави, який виступає як катализатор розвитку процесу втрати державою відповідних функцій, зокрема як важіль на класичні державні інституції, діяльність і функції яких поступово передаються за рамки її компетенції.

Транснаціональні компанії та співтовариства, міжнародні організації, зокрема й терористичні, прямо або опосередковано здійснюють вплив на глобальні трансформації, що відбуваються у світі. Держави, які вважалися після Вестфальської угоди єдиними суб'єктами міжнародних відносин, змушені делегувати частину своїх повноважень як вимушено, так і добровільно: «догори» у міжнародні інститути (ООН, ЄС, НАТО) і «донизу» – приватним акторам, а саме приватним військовим компаніям. Останній напрям повною мірою стосується і воєнної сфери [11].

Послугами приватних військових компаній користуються в наш час у зонах збройних конфліктів уряди, транснаціональні корпорації, міжнародні та неурядові організації, а також гуманітарні агентства та агентства з розвитку. Навіть окремі люди можуть укладати договори на отримання військових послуг. Коли одним з учасників контрактів виступає держава здебільшого є вимушеною мірою, яка необхідна для компенсації браку можливостей власних збройних сил [16], що й привертає увагу сучасних дослідників.

Появі приватних воєнізованих компаній та служб безпеки сприяє ціла низка факторів, і західні військові фахівці вважають, що роль подібних структур у майбутніх війнах буде тільки збільшуватися [16]. Головну причину зростаючої популярності приватних охоронних підприємств слід шукати в трансформації світової економічної системи та глобалізації. Сучасні транснаціональні корпорації, які мають статки у сотні мільйонів доларів, потребують захисту своїх інтересів

нітрохи не менше, ніж держави. Включення в ці процеси регулярної армії – процес тривалий та завуальований, а витрати на підтримання лояльності бюрократичного апарату порівняно з витратами на утримання власної служби безпеки не виправдовуються. Саме тому корпорації надають перевагу оперативному реагуванню силами приватних воєнних компаній.

Важливе значення має й те, що в сучасному суспільстві люди ретельно виконують свої обов'язки стосовно роботодавця, поняття ж боргу щодо держави все більше розмивається. Утім змінюється і саме ставлення до служби в приватних військових структурах. Якщо раніше вони асоціювалися з найманством, мародерством і бандитизмом, то тепер це звичайна, цілком легальна робота [16].

Приватні військові компанії мають такі характерні особливості: організаційну структуру – є зареєстрованими комерційними підприємствами з відповідною корпоративною структурою; мотивацію – надання послуг військового призначення, головним чином для отримання прибутку, а не через політичні або інші причини; розміри – від невеликих консультаційних фірм до величезних транснаціональних корпорацій.

Приватні військові компанії наймаються виконувати цілу низку послуг: фізичний захист, охорона воєнного та дипломатичного персоналу, об'єктів, транспорту та майна, реформування й управління збройними силами, навчання професійних навичок, розробка концепцій і доктрин, розвиток військової тактики і стратегії, проведення ситуаційних і масштабних навчань, планування військових операцій та управління військовими діями, гуманітарні операції, підтримка операцій сил швидкого реагування за контрактною основою, програми з підтримки демократичних реформ для збройних сил нових республік, тренування регулярних збройних сил та тих, хто хоче вступити до них, підбір і придбання озброєння та екіпіровки, матеріально-технічне забезпечення військових операцій, експлуатація та обслуговування складних бойових комплексів та озброєння, навчання й консультування збройних сил, збір та обробка розвідувальної інформації, допити осіб, що утримуються під арештом, вирішення організаційних і оперативних проблем, ведення переговорів з повстанцями, незаконними військовими формуваннями, проведення розмінування тощо.

Перелік клієнтів приватних військових компаній поширено серед урядів держав, бізнес-компаній та корпорацій, міжнародних, урядових та неурядових організацій, а також окремих осіб.

Здебільшого держави віддають ці функції на підрид, оскільки в них немає відповідних фахівців. Постійне ускладнення систем озброєння також призводить до більшої залежності від зовнішнього технічного супроводу.

Найбільш вдалим визначенням серед західних наукових кіл, які опікуються цією тематикою, вважається визначення К. Ортіца: «Приватні військові компанії або приватні охоронні компанії можна визначити як створені на законній підставі міжнародні фірми, які пропонують своїм клієнтам надання послуг, що передбачають наявність потенціалу (потенційної можливості) до: систематичного використання сили за допомогою військових або воєнізованих формувань, здійснення заходів з посилення, переміщення (транспортування, супроводження), сприяння та/або підтримки, стримування, знешкодження, а також знань, необхідних для використання цього потенціалу.

«Потенціал» до використання сили може бути реалізований, наприклад у разі надання послуг зі збройного захисту в регіонах з нестабільною ситуацією (на суші або на воді). Заходи з переміщення (транспортування, супроводження) або посилення здійснюються в разі надання послуг з навчання військовими експертами або інших, таких як матеріально-технічне забезпечення, оцінка ризиків або збір інформації. Знешкодження передбачає використання приватного військового персоналу для знищення невибухлих боєприпасів та розмінування» [17].

Незважаючи на досить негативні моменти, зазначені у праці італійського філософа Н. Макіавеллі у 1513 році, що «...наймані й підсобні не тільки зайві, а й небезпечні; і якщо хтось править державою своєю, спираючись на наймані загони, він ніколи не почуватиметься безпечно, бо солдати ці завжди гризуться між собою, вони марнославні й розбешені, невірні, відважні проти друзів, жалюгідні проти ворога, без страху Божого, без честі перед людьми...» [13], приватні військові та охоронні компанії, найманці продовжують своє існування у XXI столітті.

Що стосується обов'язків держави у цій сфері, то вони вимагають уточнення. Держава, що використовує приватні компанії, має гарантувати, що ці компанії будуть дотримуватися міжнародного гуманітарного права і що їх персонал буде обізнаний зі своїми обов'язками. Держави, що володіють юрисдикцією над приватними компаніями, задіяними в збройних конфліктах, також зобов'язані гарантувати повагу до міжнародного гуманітарного права цими компаніями.

Стрімкі тенденції еволюції феномена приватизації функцій держави у військовій сфері знаходять тому підтвердження у заяві колишнього Прем'єр-міністра України А. Яценюка на виїзному засіданні Державної комісії з надзвичайних ситуацій 2 лютого 2015 року у місті Запоріжжі, який запропонував Міністерству внутрішніх справ України залучити співробітників приватних охоронних структур до охорони найважливіших державних об'єктів стратегічного значення [18].

З початком російсько-грузинської війни у серпні 2008 році в світ повернулася геополітика, але українське суспільство продовжувало та продовжує перебувати в транзитному стані «точки переходу» від старих непрацюючих до нових, але ще не сформованих державних та соціальних інститутів.

Так, в Україні на сучасному етапі впливу глобальних трансформацій у військовій сфері на державному рівні разом з актуальними питаннями, пов'язаними з проблематикою безпеки, а саме сучасними викликами розвідувальним службам, демократичним контролем над збройними силами, постконфліктною реконструкцією, реформами сектору безпеки, воєнно-політичний ландшафт зайняла тематика приватних військових компаній [19], легалізації вогнепальної зброї [20] та проходження військової служби у Збройних силах України іноземцями та особами без громадянства [21], що стало прямим наслідком порушення РФ фундаментальних принципів двостороннього права, двосторонніх угод, засад добросусідства і партнерства, як результат було окуповано частину української території – АР Крим і м. Севастополь.

Україна зазнала комплексного тиску з боку Російської Федерації, який включає скоординовані заходи, що призведуть до можливої дезінтеграції держави [22] та стимулюють розпад України. Поява фактора зовнішнього агресора як суб'єкта дестабілізації, використання Російською Федерацією громадянських протиріч як приводу до розв'язання воєнного конфлікту, загроза втрати контролю над територіями країни додало до стану внутрішньої мілітарної самоорганізації (події зими 2013–2014 років) загальну мобілізацію проти зовнішніх загроз.

Виступаючи у Верховній Раді України 27 листопада 2014 року з позачерговим посланням до ВР України «Про зовнішнє і внутрішнє становище», Президент України П. Порошенко зазначив, що «мілітаризація суспільства є неминучою» [23]. Проявом хаотичної мілітарної самоорганізації укра-

їнського суспільства протидії зовнішній загрозі та рефлексією на ручне управління державою стало формування не визначених у правовому полі структур: батальйонів територіальної оборони, добровольчих батальйонів, муніципальних дружин тощо. Інститут волонтерства та патріотичний бізнес взяли на себе функції логістичної допомоги новим мілітарним формуванням у зоні проведення антитерористичної операції на території Луганської та Донецької областей, знявши це «навантаження» із держави [6]. Не маючи чіткого правового статусу, ці формування часто діяли стихійно, не завжди координуючи свої дії із офіційними органами влади та військовим командуванням.

Досить негнучка позиція України 2014 року виявилася помилковою, не було взято до уваги велику кількість аспектів – фінансову кризу, останні події в Лівії та Сирії, довготривалий переговорний процес щодо ядерної програми Ірану тощо. Тому відповідно до Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про часткову мобілізацію» [24] та Указу Президента України «Про затвердження положення про територіальну оборону України» з метою забезпечення оборони держави було створено батальйони територіальної оборони, основою яких стали активісти-добровольці.

З огляду на відсутність в Україні системи стратегічного прогнозування та присутність обмеженості онтології, зокрема програмних документів влади, які хоч і враховують високі соціальні очікування та запит громадянського суспільства на забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності держави, однак жоден з них не дає чітких та однозначних відповідей щодо того, як може бути досягнуто таких стратегічних орієнтирів.

Проблема полягає в тому, що імітувати будівництво держави зараз безглуздо та смертельно небезпечно. Не тому що у цьому разі неминучий соціальний вибух, але й тому, що витримувати постійний тиск війни, який посилюється, здатна тільки держава, яка посилюється. А коли навіть законодавство зберігає архаїчний і колізійний характер, то сучасні досягнення поки що ніяк не наближають Україну до того рівня захищеності, який змусить деякі держави з ідеями відмовитися від нападу.

Більшість подій міжнародного життя визначаються тенденціями економічного й технологічного розвитку, політичними й соціально-культурними процесами, але Стратегія національної безпеки України 2015 року не враховує жодних геополітич-

них чинників впливу на державу, зокрема систему воєнної безпеки. Не враховано загрози глобального характеру, які мають виходити набагато далі, ніж «російська загроза, що має довгостроковий характер», «забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу» та «формування умов для вступу в НАТО» та якимось дуже коротко згадано про «інші докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України» [25].

Хід історії визначають війни, а люди – хід війн, отже, якщо не запропонувати зараз в ініціативному порядку парадигму розвитку сектору безпеки, дивергенція ознак під впливом глобальних трансформацій призведе до диференціації видів та їх спеціалізації.

Висновки. Таким чином, автаркія та націоналізм, як показав міжвоєнний досвід першої половини ХХ сторіччя, не захищають від дестабілізації. Прийняття політичних рішень потрібне не тільки в міжнародних відносинах, але й у вибудовуванні відповідального адміністративного механізму всередині держави. Зростає необхідність у повторному встановленні параметрів і визначенні завдань ефективного державного управління у державі, зокрема в секторі безпеки й оборони.

Відповіді на основні проблемні питання потрібно шукати в кризі як системі структур аргументів. Держава – це цілісність оборонних та суспільних інституцій. Деякі з них втрачають свою нормативно-ціннісну вагомість, перестають сприйматися як значущі та прикладні форми забезпечення соціального життя. Цей шаблон має бути розірвано. Відповідно, вже нині Україна зобов'язана розпочати проведення низки взаємопов'язаних і узгоджених між собою реформ щодо створення дієвого механізму для реалізації та забезпечення воєнної безпеки. Ці реформи мають стати каталізатором інженерії миру та становлення держави.

З другої половини 2008 року світ вступив у нову хвилю еволюційного розвитку. Глобальна фінансова криза та військовий конфлікт Росії із Грузією визначили та провели контрольну лінію ризику під епохою після Холодної війни, пов'язаної з політичним, економічним і військовим домінуванням США. Система, у якій стабільність, мир і розвиток в основному забезпечувалися з єдиного центру, припинила існування. Що Ф. Фукуяма чітко недооцінив, так це стабільність західної уяви про «новий світовий порядок», то С. Хантінгтон далеко її переоцінив – актуальна демаркаційна лінія проходить зовсім інакше, як він завбачав – власне через Україну [26].

Неконтрольоване збільшення кількості недержавних акторів, здатних застосовувати зброю, призведе до непередбачуваності в системі воєнної безпеки. Ці актори заради досягнення власної мети можуть загрозувати безпеці держав та ускладнювати взаємини між ними [27].

Відсутність спеціальних актів, що мають регулювати їхню діяльність, є перешкодою для нагляду та контролю за їхньою діяльністю. Зараз немає

навіть проектів законів, якими можна було б керуватися для належного здійснення такого нагляду. В ідеалі такий закон має визначити механізми, завдяки яким вони стали б суб'єктами контролю з боку виконавчої влади, законодавчого регулювання та прокурорського нагляду. Тому розробка та прийняття Закону України «Про приватні військові компанії» вносить політико-правову діяльність парамілітарних об'єднань в Україну.

Список літератури:

1. Жаліло Я.А., Кононенко К.А., Яблонський В.М. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання. Аналітична доповідь. С. 4–8. URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_table/Crisis_Ukraine.pdf (дата звернення: 17.09.2018).
2. Jäger T. Handbuch Kriegstheorien: Anthropologische Kriegstheorien: Theorie des intrakulturellen Krieges. Bonn, 2011. 15 p.
3. Rojansky M., Minakov M. The New Ukrainian Exceptionalism. YaleGlobal. 2015. URL: <http://yaleglobal.yale.edu/content/new-ukrainian-exceptionalism> (дата звернення: 17.09.2018).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13.04.2014 «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: Указ Президента України від 14 квітня 2014 р. № 405/2004. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/405/2014> (дата звернення: 17.09.2018).
5. Про внутрішнє і зовнішнє становище України: стенограма засідання Верховної Ради України від 27 листопада 2014 р. 42 с. / Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua/uploads/documents/33093.pdf> (дата звернення: 17.09.2018).
6. Україна на роздоріжжі: мілітаризація суспільства або громадянська мобілізація. Аналітична доповідь. С. 18–19. URL: <http://newukraineinstitute.org/media/news/491/file/Militarizaciya.pdf> (дата звернення: 17.09.2018).
7. Полтораков Ю. Приватизація насилія: соціополітичний контекст. Київ, 2009. С. 45–49.
8. Целуйко В.О. Приватні військові компанії і приватизація функцій держави у воєнній сфері. Київ, 2006. С. 139–143.
9. Веденєв Д. Кишенькова армія тіньових володарів планети. Приватні військові компанії як фактор воєнно-політичного життя сучасного світу. Київ, 2012. С. 28–31.
10. Андрущенко Е.С. Парамілітарні структури українського націоналістичного руху 90-х рр. XX ст. Вип. 30. Запоріжжя, 2011. С. 42–51.
11. Тютюник В. Приватні військові компанії: міжнародний досвід і можливі шляхи його реалізації в Україні. № 3. Київ, 2013. С. 32–39.
12. Alesina A., Spolaore E., Wacziarg R. Economic Integration and Political Disintegration. American Economic Review 90. Pittsburgh, 2000. Pp. 1276–1296.
13. Макиавеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець. Харків, 2007. 455 с.
14. Кулачинський М.М. Суспільна роль релігії за оцінкою Т. Гоббса та Ж. Боссюе. Вип. 12. Одеса, 2002. С. 423–430.
15. Крадин Н.Н. Эволюция государства и его роль в историческом процессе. Волгоград, 2009.
16. Adams T. The New Mercenaries and the Privatization of Conflict. Carlisle, 1999. Pp. 103–116.
17. Ortiz C. Private Armed Forces and Global Security: A Guide to the Issues. Praeger. 2010. P. 48. URL: <http://www.privatemilitary.org/definition.html> (дата звернення: 17.09.2018).
18. Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна». 2015. URL: <http://interfax.com.ua/news/general/248208.html> (дата звернення: 17.09.2018).
19. BBC. 2015. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/press_review/2015/04/150425_press_weeklies1_or (дата звернення: 17.09.2018).
20. Про вогнепальну зброю цивільного призначення: проект Закону України від 1 грудня 2014 р. № 1135. / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52560 (дата звернення: 17.09.2018).
21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо проходження військової служби у Збройних силах України іноземцями та особами без громадянства: Закон України від 6 жовтня 2015 р. № 716-VIII. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/716-viii> (дата звернення: 17.09.2018).

22. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Обороздатність України у XXI столітті: виклики, загрози та шляхи її подолання»: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2014 р. № 1639-VII. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1639-vii> (дата звернення: 17.09.2018).

23. Позачергове послання Президента України до Верховної Ради України від 27 листопада 2014 р. / Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/pozachergove-poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-rad-34118> (дата звернення: 17.09.2018).

24. Про затвердження Указу Президента України «Про часткову мобілізацію»: Указ Президента України від 21 липня 2014 р. № 607/2014. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607/2014/paran2#n2> (дата звернення: 17.09.2018).

25. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 6 травня 2015 р. № 287/2015. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran7#n7> (дата звернення: 17.09.2018).

26. Brzoska M. Gekämpft wird nicht zwischen Zivilisationen. Internationale Politik und Gesellschaft. Berlin, 2015. URL: <http://www.ipg-journal.de/schwerpunkt-des-monats/samuel-huntington-revisited/artikel/detail/gekaempft-wird-nicht-zwischen-zivilisationen-768/> (дата звернення: 17.09.2018).

27. Avant D. The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security. Cambridge, 2005. 47 p.

ДИВЕРГЕНЦИЯ МОНОПОЛИИ НАСИЛИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ В ВОЕННОЙ СФЕРЕ: ГОСУДАРСТВЕННО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Статья посвящена определению и научному обоснованию приоритетных направлений усовершенствования знаний и методологии мышления о влиянии глобальных тенденций на сферу национальной безопасности и обороны Украины, которые можно использовать при подготовке специалистов в области знаний «Государственное управление». Анализируются современные вызовы государственному управлению в сфере военной безопасности и обороны Украины, предлагаются пути её модернизации и оптимизации, в частности по подготовке корпуса государственных служащих, которые будут реализовывать Стратегию национальной безопасности Украины. Сгруппирован с научной точки зрения авторский взгляд на эволюцию феномена частных военных компаний. Систематизируется и обобщается содержание таких основных компонентов знаний в сфере национальной безопасности, как государство, государственное управление в сфере национальной безопасности, парамилитарные объединения, частные военные компании. Предлагается усиление соответствующих компонентов знаниями о формировании и деятельности частных военных компаний, в частности в сфере нормативно-правового регулирования.

Ключевые слова: государство, государственное управление в сфере национальной безопасности, реформа сектора безопасности и обороны, частные военные компании, парамилитарные объединения.

THE DIVERGENCE OF THE MONOPOLY OF VIOLENCE IN THE CONDITIONS OF THE GLOBAL TRANSFORMATIONS IN THE MILITARY SPHERE: THE PUBLIC ADMINISTRATIVE ASPECT

The article considers to the definition and the scientific substantiation of the priority areas of the knowledge improvement and the methodology of thinking regarding the impact of the global trends on the national security and defense of Ukraine that can be used during the study of specialists in the field of knowledge "Public Administration". The current challenges of the public administration in the field of military security and defense of Ukraine are analyzed and a ways of its modernization and optimization, in particular, regarding the education of the corps of the government official who will implement the Strategy of National Security of Ukraine are offered. It was collected from a scientific point of view the author's view of the evolution of the phenomenon of private military companies. There are systematized and substantiated the content of such basic components of the knowledge in the field of national security as state, state administration in the field of national security, paramilitaries, and private military companies. It is proposed to strengthen the relevant components with knowledge about the formation and operation of the private military companies in the countries of the world.

Key words: state, public administration in the field of national security, reform of the security and defense sector, private military companies, paramilitaries associations.